

ють на проведення попереджувальних заходів щодо зменшення ризиків аварійного забруднення навколишнього природного середовища та на природоохоронні заходи.

Екологічні фонди бажано створювати при асоціації водокористувачів, відрахування до цього фонду будуть здійснювати фермери, власники земельних ділянок за рахунок внесків з прибутку (доходу) підприємств, що залишається в їхньому розпорядженні. Розміри внесків та відшкодування збитків з цих фондів визначаються спільним рішенням правління асоціацій фермерів. Кошти страхового екологічного фонду доречно витратити на відшкодування шкоди потерпілим, запобігання екологічним проблемам і кризам, ліквідацію аварійних екологічних ситуацій, матеріальне стимулювання.

ВИСНОВКИ

Для створення належних умов ефективного функціонування системи екологічного страхування пропонуємо до Проекту Закону України «Про екологічне страхування» включити методику визначення об'єкта і суб'єк-

та екологічного страхування, класифікацію страхових випадків при експлуатації водогосподарсько-меліоративних об'єктів та при господарській діяльності на меліорованих землях, методику визначення страхової суми, страхового тарифу, страхової премії, розміру збитку, страхової виплати, коефіцієнта підвищеного ризику, доплати до страхової суми та загальної суми страхової виплати.

СПСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Віленчук О.М. Екологічне страхування в системі охорони природного середовища / Віленчук О.М. // Економіка АПК. — 2001. — № 10. — С. 46–51.
2. Віленчук О.М. Формування системи страхування екологічних ризиків: [монографія] / О.М. Віленчук. — Житомир: Вид-во ДВНЗ «Держ. аграрн. ун-т», 2007. — 260 с.
3. Про страхування: Закон України в ред. від 04.10.2001. — Бюлетень законодавства і юридичної практики. — 2001. — № 44. — Із змін. від 18.03.2004 р.
4. Ушкаренко В.О. Зрошуване землеробство / В.О. Ушкаренко // К.: Урожай, 1994. — 328 с.

УДК 338.48.–44(1-22)(477.87)

РОЛЬ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ У СФЕРІ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

І.І. Михайлюк

молодший науковий співробітник

Закарпатський регіональний Центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України

У статті висвітлено соціально-економічну роль особистих селянських господарств населення Закарпатської області. Обґрунтовано діяльність сільських садіб у сфері туристичних послуг.

Ключові слова: *особисті селянські господарства, сільський туризм, сфера туристичних послуг.*

На сьогоднішній день більшість сільських територій перебуває у значному економічному занепаді. Відсутність робочих місць спричиняє масову трудову міграцію працездатного населення за кордон. У решти населення сільських територій основною сферою трудової діяльності є праця в особис-

тому господарстві, торгівля, надання послуг. Поруч із аграрним сектором на селі великий потенціал має організація та надання туристичних послуг, особливо на гірських територіях. Надання послуг сільського туризму є одним із засобів джерел доходів сільського населення.

Теоретичною базою дослідження стали наукові праці таких вчених, як Пітюлич М.І. [2], Пітюлич М.М. [3], Ємець Г.С. та Лендел М.А. [4], В. Гловацька [6], Ю. Кушнір, Л. Черчик [13], Панасюк К.А., Костриця М.М. [10] та інші. Питання організації сільського туризму особистими селянськими господарствами й надалі залишаються не повністю розкритими й потребують подальшої наукової розробки.

Дослідження має на меті обґрунтувати роль особистих селянських господарств у сільському туризмі, проаналізувати механізми діяльності даного виду туризму.

Закарпатська область — єдиний регіон України з найбільшим показником (63%) сільського населення, у деяких районах — це сягає понад 90%, тоді як в Україні ця частка становить 31%. Наразі понад 90% населених пунктів Закарпатського краю — це сільські поселення [5].

В умовах ринкової економіки відбувся процес створення нових суб'єктів господарювання — особистих селянських господарств. Це характерно здебільшого для сільських територій, які сьогодні вони забезпечують виробництво переважної більшості валової продукції сільського господарства, беруть активну участь у розвитку виробничої та соціальної інфраструктури на селі, частково послаблюють соціальне напруження на локальних ринках праці шляхом розширення сфери її докладання у різних секторах сільської економіки. [3].

Право особистих селянських господарств займатися сільським туризмом визначено на законодавчому рівні. Згідно з Законом України «Про особисте селянське господарство», (ОСГ) — це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму. Їхня діяльність пов'язана з веденням особистого селянського господарства та не належить до підприємницької діяльності [8, 9].

Якщо раніше діяльність особистих селянських господарств в основному зосеред-

жувалася на виробництво сільськогосподарської продукції, то на даному етапі все більшої популярності набуває сфера послуг. Особливої уваги потребують ОСГ, зорієнтовані на надання туристичних послуг.

Наявність природно-рекреаційних ресурсів у Закарпатській області обумовлює його соціально-економічний профіль, особливо у розвитку туристичної індустрії. Поряд із масштабними санаторно-оздоровчими та гірськолижними комплексами розвиваються й інші форми господарювання у цій сфері. Навколо розвинених туристичних об'єктів розбудовуються приватні оздоровчі комплекси, готелі, розважальні заклади. Як альтернативу розміщення для туристів пропонують і мешканці сіл. Якщо ще 10 років тому місцеве населення пропонувало лише кімнати для ночівлі біля гірськолижних курортів, то сьогодні — це вже ціла мережа сільських садиб. У Закарпатській області послуги у сфері туризму надають мешканці сільських територій на базі особистих селянських господарств (ОСГ). Сільський туризм в області є одним із компонентів комплексного розвитку сільських територій і сільської інфраструктури. Розвиток сільського туризму дає можливість покращити ситуацію шляхом залучення місцевого населення до підприємницької діяльності у сфері послуг.

Сільський туризм — це подорожі з метою відпочинку, рекреації населення, що передбачає розміщення в сільській місцевості у особистих селянських господарствах із використанням екологічно чистих продуктів харчування. Інші види туризму (агро- та фермерський туризм) також можуть реалізовуватися в сільській місцевості з використанням ОСГ, на базі відкриваються сільські садиби або агрооселі. Між науковцями та на законодавчому рівні не існує єдиної думки щодо точного визначення даного виду послуг, проте за своїм змістом і сутністю вони майже не відрізняються.

Сільський туризм є специфічною формою відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону.

Організатором сільського відпочинку виступає сім'я, що надає послуги із роз-

міщення та харчування туристів. Поруч із основними послугами, господарі сільської садиби можуть надавати й інші: мисливство, рибальство, екскурсії, SPA-процедури, кінні прогулянки, кулінарні майстер-класи, походи в гори. Туристів також можуть залучати до вирощування сільськогосподарської продукції, виготовлення страв місцевої кухні, збирання лісових ягід, грибів. Організація сільського туризму не потребує значних фінансових вкладень з боку власника садиби. Діяльність у сфері сільського туризму дозволяє також організувати збут екологічно чистої сільськогосподарської продукції місцевого населення. Попит на послуги сільського туризму простежується як і з боку іноземців, що прагнуть екзотичних вражень від українських звичаїв, так і з боку наших співвітчизників, що прагнуть гармонії з природою та натуральних продуктів.

За неофіційними даними, в області налічується близько 500 сільських садиб, які надають послуги для відпочинку. Базовими в області вважають садиби в Солочині та Полянні на Свалявщині, у Шаяні на Хустщині, в Синевирі, Колочаві, Пилипці на Міжгірщині. За результатами моніторингу органів місцевої влади кількість сільських садиб по районах складає понад 150. Проте на основі проведеної паспортизації населених пунктів, що мають статус гірських, було отримано такі дані щодо кількості сільських садиб у таких районах: Великоберезнянський — 48, Воловецький — 110, Іршавський — 28, Міжгірський — 22, Мукачівський — 2, Перечинський — 14, Рахівський — 95, Тячівський — 5, Хустський — 10. Отже, за експертними підрахунками, тільки в гірських населених пунктах налічується понад 300 сільських садиб. Що свідчить про недостатню кількість сільських садиб в окремих районах області та тіньовий сектор в інших районах. Навіть стимулюючі фактори з боку держави (діяльність сільських садиб не відносять до підприємницької, що не потребує реєстрації і сплати податків) не сприяють зростанню кількості сільських садиб поза межами туристичних [1].

Туристична діяльність безпосередньо впливає на соціальну, економічну та культурну сторони життя населення сільських територій. Розбудова інфраструктури туризму сприятиме розвитку дотичних галузей: будівництва, сільського господарства,

збирання екопродукції у лісовому господарстві, виробництва сувенірної продукції, розвитку народних промислів, що у свою чергу, сприятиме зростанню зайнятості населення та підвищенню рівня його матеріального добробуту. Розвиток сільського туризму в перспективі призведе до зменшення відтоку людських ресурсів зі сільських районів, диверсифікації місцевої аграрної економіки, а також розширення загального спектру туристичних послуг, що їх сьогодні пропонує Україна.

Успішне функціонування цього специфічного виду підприємництва допоможе вирішити низку проблем:

- зайнятості сільського населення;
- поповнення бюджетів сільських родин;
- реалізацію продукції присадибних господарств;
- розвитку сільської інфраструктури;
- встановлення добробуту сіл;
- відродження народних промислів;
- реставрації місцевих пам'яток архітектури;
- збереження та відновлення природної екосистеми краю.

Даний вид туризму поширюється та розвивається досить значними темпами, проте це може призвести до негативних впливів на екосистему краю. Зростає антропогенне навантаження, що здійснюють туристи на природно-рекреаційні та культурно-історичні ресурси, яке є прямо пропорційне темпам зростання індустрії туризму завдяки масовості туризму.

Сільський туризм сприяє раціональному споживанню природних ресурсів та впливає на стаке використання земель і лісів. На даному етапі для Закарпатської області ефективнішим буде використовувати ліси та землі для рекреації, ніж для промисловості. Розвиток сільського туризму сприяє збереженню довкілля, його захисту [7].

Сільський туризм та екотуризм повинен базуватися на принципах охорони навколишнього середовища, сприянні відновленню гармонії природи і суспільства та економіки, відновленні рівноваги у екосистемах краю. Слід орієнтувати туристичні організації на збереження, відтворення і збільшення споживчої вартості природного середовища за рахунок виділення частини прибутків від туризму на вирішення пов'язаних із цим завдань.

ВИСНОВКИ

Ефективність сільського туризму для особистих селянських господарств полягає у: використанні вільних засобів господарства; додатковий дохід і нові місця праці; активізація діяльності селянської родини; естетичний і культурно-освітній розвиток родини; особистий розвиток членів родини; пізнання інших культур, традицій. Вказані напрями у цілому мають позитивні ефекти це: покращення сільської інфраструктури; активізація сільської громади; часткове вирішення проблеми зайнятості сільського населення; збереження і популяризація культурно-історичної спадщини села; естетизація села; обмін досвідом з іншими культурами.

Таким чином, функціонування особистих селянських господарств у сфері підприємницької діяльності підвищує соціальну активність сільського населення, його економічну, культурну та екологічну свідомість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закарпатська обласна державна адміністрація — [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.carpathia.gov.ua/
2. *Пітюлич М.І.* Регіон: соціально-економічні трансформації: монографія М.І. Пітюлич, Ю.Б. Кушнір, О.С. Молнар. Ужгород: Карпати, 2007. — 416 с.
3. *Пітюлич М.М.* Домогосподарства: соціально-економічні трансформації: монографія М.М. Пітюлич, О.І. Чакій. — Ужгород: ВАТ «Патент», 2009. — 168 с.
4. Регіональний підхід до управління економічними процесами: (монографія) / Г.С. Ємець, М.А. Лендел — К: Наук думка, 1992. — 222 с.
5. Статистичний щорічник Закарпаття за 2013 р. Головне управління статистики у Закарпатській області. — Ужгород, 2012. — 543 с.
6. *Гловацька В.В.* Послуги господарств населення із сільського зеленого туризму / В.В. Гловацька Сільський зелений туризм: сутність, функції, основні організації // Економіка АПК. — 2006. — № 10. — С. 148–155.
7. *Грицьку-Андрієш Ю.* Соціально-економічні особливості та основні напрями розвитку сільського туризму в регіоні. Херсон, 2010.
8. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003 р. № 742-IV.
9. Закон України «Про туризм» від 15.09.95 р. № 324/95-ВР, № 742-IV.
10. *Костриця М.М.* Етноісторичний туристичний кластер «Древлянська земля»: ресурси та економічний механізм функціонування / М.М. Костриця; [за ред. Є.І. Хомаківського]. — Житомир: ЖДТУ, 2005. — 76 с.
11. *Молнар О.С.* Передумови та стан розвитку сільського зеленого туризму на Закарпатті / О.С. Молнар, Ю.Б. Кушнір // Наук. вісн. УжНУ. — Сер: Економіка — 2009.
12. *Пінчук Т.А.* Агротуризм як форма підприємництва у сільській місцевості / П.А. Пінчук // Наук. вісн. УжНУ — Серія: Економіка. — 2009. — Ч. 3. — № 28. — С. 49.
13. *Черчик Л.М.* Сільський туризм як ефективна форма самостійної зайнятості у трудонадлишкових регіонах Л.М. Черчик // Регіонал економіка. — 2009. — № 1.

Новини

Новини

Новини • Новини • Новини

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ — ОРІЄНТИР ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Земля є важливим джерелом доходів місцевих бюджетів, а сільське господарство стає основою малого сімейного бізнесу. Тож завдання для місцевої влади — створення сучасних умов життя на селі, оскільки проблеми сільських територій не обмежуються лише розвитком агропромислового комплексу. Село, в першу чергу, — це середовище і спосіб життя людей, а вже потім — сфера виробництва. Такої позиції притримується і обласний парламентар, голова постійної комісії обласної ради з питань агропромислового комплексу та соціального розвитку села, ректор Сумського національного аграрного університету Володимир Ладика.